

Η Εκκλησιαστικότητα μέσα στην Τουρκοκρατία

/ [Γνώμες](#)

- Γράφει ο Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Κουλουριώτης, Ηγούμενος της εν Μεγάροις Πατριαρχικής & Σταυροπηγιακής Μονής της [Αγίας Παρασκευής Μαζίου Μεγάρων](#)

Η υπόθεσις τού ξεσηκωμού καί η τελική νίκη είναι καθαρά εκκλησιαστικόν γεγονός!

Είσαγωγικά

Τό Βυζαντινόν Κράτος, ή Αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας, κυριολεκτικά διαλυμένη ἐμβῆκεν στήν ιστορικήν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Ὁ μόνος θεσμός τῆς Ρωμανίας-Βυζαντίου, πού ἔμεινε σχεδόν ἄθικτος, ἦταν ἡ Ἐκκλησία.

Τοιοτοτρόπως, ἡ Πόλι κατεκτήθη-ἔπεσεν, ἀλλά ἡ Ρωμανία ὅμως, δέν ἐχάθη. Ἐπεσεν, ἀλλά δέν ἀπέθανεν.

Παράλληλα καί τό Γένος μας -τό Γένος τῶν ὀρθοδόξων Ρωμηῶν- διαλυμένον, κομματιασμένον, καθημαγμαῖνον εἰσῆλθεν στήν Τουρκοκρατία, ὅμως ἡ Ἐκκλησία, τό Σῶμα τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, ἡ νικήτρια τοῦ Ἄδου, ἀφοῦ οἱ πῦλες τοῦ Ἄδου δέν ἄντεξαν τήν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ Της, παρέμεινεν σταθερή δύναμι καί

ἀκλόνητος παράγων ζωῆς, καρτερίας, ἐλπίδος καί πορείας τῶν ὑποδούλων...

Ἐάν, ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, ὁ νέος Πατριάρχης μετά τήν ἄλωσιν τῆς Πόλης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό 1453, δέν εἶχε λάβει –κατά πρόνοιαν Θεοῦ- τά προνόμια, πού Του ἔδωσε ὁ Πορθητής, καί ἐάν κατά τήν σοφήν Του δεξιοστροφίαν καί ποιμαντικήν δέν ἀναλάμβανεν τήν Ἐθναρχίαν, τότε τό Γένος θά ἔσβηνε.

Ἐνδεικτικόν διά τίς διαθέσεις τοῦ Μωάμεθ, τοῦ Πορθητοῦ, ἀπέναντι στή χριστιανικήν θρησκείαν εἶναι ὅτι, μέ τίς ἐνέργειές του ἐντός 7 μηνῶν ἀπό τήν ἄλωσιν τῆς Πόλεως ἐπληρώθη ὁ Πατριαρχικός θρόνος ἀπό τόν μοναχόν Γεννάδιον (κατά κόσμον Γεώργιον Σχολάριον), κάτοχον μεγάλης παιδείας, ἡσυχαστήν καί γνωστόν ἀνθενωτικόν.

Ὁ νέος Πατριάρχης ἀνεκηρύχθη μιλλέτ-μπασῆ, δηλαδή Ἐθνάρχης τῶν Ρωμηῶν (Ρούμ), ὅπως ἡγέτης τοῦ μουσουλμανικοῦ (τουρκικοῦ) μιλλετιοῦ ἦταν ὁ Σεῖχης τοῦ Ἰσλάμ (σέ χουλισλάμης).

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη, ὡς ἀνωτάτη ἐκκλησιαστική καί πολιτική ἀρχή. Ἐλογοδοτοῦσε μόνον στόν Σουλτᾶνον, ὄντας διά τούς Ρωμηούς καί δι' ὅλον τό Κράτος ὁ ἀμέσως μετά τόν Σουλτάνον ἀξιωματοῦχος.

Ὁ Πατριάρχης ἐκπροσωποῦσεν ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί τά ἄλλα Ρωμαῖκα Πατριαρχεῖα (τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καί τῶν Ἱεροσολύμων), καθώς καί τίς Ἀρχιεπισκοπές Ἀχρίδας & Ἰπεκίου, ἥτοι ὁλόκληρη τήν ὑπόδουλον Ρωμηοσύνην.

Ὁ Σουλτάνος παρεχώρησεν στόν Πατριάρχην προνόμια καί δικαιώματα, ὅπως ἀκριβῶς τοῦ ἀνεγνώριζαν οἱ Βυζαντινοί Αὐτοκράτορες.

Ὁ Πατριάρχης ἦταν «ἀναίτιος, ἀφορολόγητος καί ἀδιάσειστος τε παντός ἐναντίου».

Τά λοιπά προνόμια ἦταν:

1ον. Ἐκκλησιαστικά προνόμια, μέ τά ὅποια ἐξασφάλιζετο ἡ εὐρυθμῆ λειτουργία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ (δηλ. ἡ ἐποπτία τῶν Μονῶν, τῶν Ναῶν, τῶν Ἐνοριῶν καί τῶν Ἰδρυμάτων, τῆς περιουσίας, τῶν Μητροπολιτῶν, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν, ἡ ἀποστολή Ἐξάρχων, οἱ Σύνοδοι, τά ἐκκλησιαστικά δικαστήρια κ.ἄ.), καθώς καί ἡ λειτουργία τοῦ θρησκευτικοῦ βίου (δηλ. τά μυστήρια, οἱ ταφές, οἱ ἄδειες γάμων, τά διαζύγια, τά βαπτίσματα κ.ἄ.).

Καί 2ον. Πολιτικά προνόμια. Διότι πρέπει νά γίνη κατανοητόν κάτι τό οὐσιαστικόν, ὅτι ὁ Πατριάρχης διαπραγματευόταν μέ τήν Ὑψηλή Πύλη μέσω τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, γιατί τό Πατριαρχεῖον ἐλογίζετο, ὡς αὐτόνομον ἐκκλησιαστικόν

Κράτος. Είχεν δικαιοδοσίαν στήν Ἑκπαίδευσιν, στήν φορολογίαν, στό οἰκογενειακόν δίκαιον, στό ἀστικόν δίκαιον καί στήν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης.

Ἀλλά καί οἱ Μητροπολιῖτες στήν Ἑπαρχία τους ἦταν μικροί Ἐθνάρχες. Ἀνεξάρτητα ὅμως, ἀπό τήν ἔννοιαν καί τήν σημασίαν, πού εἶχαν καθ' ἑαυτόν τά προνόμοια γιά τήν Ὁθωμανικήν ἐξουσίαν, ἡ λειτουργία τους ἀπεδείχθη εὐεργετική διά τό Γένος.

Τή Ρωμανία, πολιτικά κρατικά καί ἐδαφικά συνεχίζει ἡ Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία, πνευματικά ὅμως, καί πολιτιστικά τή ἐσυνέχισεν ἡ Ἐθναρχία. Ἄμεσος πολιτικός κυρίαρχος «αὐθέντης & Δεσπότης» τῶν Ρωμηῶν, δέν ἦταν ὁ Σουλτάνος, ἀλλ' ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Γιαυτό οἱ Ἐπίσκοποι καί οἱ Μητροπολιῖτες ἦταν Δεσπότες καί τούς ἔλεγαν καί προσφωνοῦσαν (καί μέχρι σήμερα): Δεσπότη μου!... Παράλληλα, τά «ἰσνάφια» τῶν Βυζαντινῶν χρόνων διέσωσαν τό κοινοτικό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, σημαντικόν στοιχεῖον, πού διέσωσεν τό Γένος μας.

Ταυτόχρονως ἡ ὑπερεθνικότης τῆς Ὁρθοδοξίας, στήν ὁποία ἔμεινεν καί παραμένει πιστόν τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἐνότητα ὅλων τῶν ὑποδούλων ὀρθοδόξων σέ μιά ὑπερφυλετικήν συνύπαρξιν. Οὕτως ἡ Ἑλληνική Ἐκκλησία, τό Ρωμαϊκόν Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἀνεδείχθη σπουδαία πολιτιστική δύναμις δι' ὅλες τίς ὀρθόδοξες ἐθνότητες.

Κέντρον τῆς ζωῆς, ἡ Ἐνοριακή σύναξις

Τό Γένος μας, λοιπόν, μέσα στήν Ἐκκλησία ἔζησεν, ἀνέπνεεν καί ἐκ τῆς κοιλίας-προστασίας τῆς Ἐκκλησίας ἀνέθωρε (ὅπως ὁ Προφήτης Ἰωνᾶς διεσώθη καί ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους), διό καί τελικά ἀνεστήθη καί σήμερα ἐμεῖς -δόξα τῷ Θεῷ- ζῶμεν ἐλεύθεροι καί εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ!

Παρά ταῦτα, πολλοί συκοφαντοῦν τήν Ἐκκλησίαν καί τόν Ἱερόν Κλήρον. Καί ὄχι μόνον, ἀλλά καί τῶν προγόνων μας ἀγωνιστῶν ὑποβαθμίζουν, ψέγουν, εἰρωνεύονται, ἀπομειώνουν, χαλκεύουν τούς ἀγῶνες, τήν προθυμίαν, τό ἡρωϊσμόν, τήν γενναιοδωρίαν, τήν εὐαγγελικήν πίστιν... τά κατορθώματα, στεκόμενοι στά ἀναπόφευκτα ἀνθρώπινα μειονεκτήματα.

Ὅμως, αὐτό εἶναι ἐλευθερία! Ἐκεῖνοι μέν, ἔπесαν διά τήν ἐλευθερίαν μας καί ἐμεῖς -ἐλεύθεροι πλέον- ἡμποροῦμε νά τούς ἀπομειώσωμεν, νά τούς ξεχνᾶμε, νά τούς ἀποσιωπῶμεν, νά τούς συκοφαντοῦμεν...

Πέραν ὅμως, ἀπό τόν ἐθναρχικόν τῆς Ἐκκλησίας ρόλον, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη σέ σχέσιν μέ τόν Κατακτητήν, ὑπῆρξεν καί μιά ἄλλη -ἡ σημαντικότερη- ὄψις τῆς προσφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας στό Γένος. Καί αὐτό ἦταν ἡ ἐξασφάλις τοῦ πλαισίου ἀναπτύξεως τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ Ραγιά, ὁ χῶρος πραγματώσεως τῆς

υπάρξεώς του[2].

Ὁ Ὀρθόδοξος Ἕλληνας-Ρωμηός ἔμαθε νά ζῇ καί νά κινεῖται μέσα στό Ἐκκλησιαστικόν Σῶμα. Καί ἐνῶ ὁ Πατριάρχης καί οἱ Μητροπολίτες, ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους καί ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τοῦ Γένους ὄφειλαν -φαινομενικά τουλάχιστον- νά δείχνουν νομιμοφροσύνη· ὁ ἀπλός ἐφημέριος- ὁ Παπᾶς δέν ἦταν μόνον ὁ λειτουργός, ἀλλά καί ὁ ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν κατοχῆς...

Τό κέντρον τοῦ Ραγιαῖ ἦταν ἡ Ἐνορία του, ὁ Ναός, πού ἦταν συνήθως στό κέντρον τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ μέσα σέ μιά φυτεμένη μέ δένδρα πλατεῖα. Ὁ Ναός ἦταν ὁ τόπος ὁ ἅγιος τῆς Λατρείας τοῦ Θεοῦ, καί ταυτόχρονα ὁ τόπος συνάξεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ὁ τόπος συνεδριῶν τῆς Δημογεροντίας, ἡ Δημαρχία, τό Ληξιαρχεῖον, ἡ Πρόνοια, τό Σχολεῖον, ἀλλά κυρίως ὁ Ναός στην Τουρκοκρατία εἶναι τό διδασκαλεῖον τῆς ὑπομονῆς καί τῆς καρτερίας!

Ἡ Πίστις καί ἡ Ἐνοριακή ζωή ἦταν ἡ ἀνεξάντλητος πηγή δυνάμεως. Ἐνίσχυε τόν ψυχικόν δυναμισμόν τῶν ὑποδούλων καί ἐκρατοῦσεν ἀκμαῖον τό φρόνημά τους.

Διαστρέφεται, ὅθεν, τό νόημα τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ὅταν διατείνωνται οἱ διαφωτιστές ὅτι τό ξεσήκωμα τοῦ Λαοῦ καί ἡ ἀνδρεία τῶν ἡρώων τοῦ '21 ἔρχεται κατ' εὐθεΐαν ἀπό τούς ἀρχαίους Ἕλληνες.

Ἡ ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους, ὡς ἐλπίδα νίκης τῶν ἐξαθλιωμένων καί ἀδυνάτων ἐναντίων τῶν δυνατῶν, πού καταδυναστεύουν τούς λαούς, πηγάζει ἀπό χριστιανικές, καί ὄχι ἀπό Ἀρχαιο-Ἑλληνικές κατηγορίες.

Ἡ ἀνδρεία τῶν παλληκαριῶν τοῦ '21 πηγάζει ἀπό τήν ὀρθόδοξον πίστιν των! Διότι διεμορφώθη μέσα στό Ἐκκλησιαστικόν γεγονός!

Εἶναι τό ἦθος τοῦ Εὐαγγελίου! Πρόκειται γιά ἀνδρεία, ὄχι ἐκλεκτῶν «καλῶν κάγαθῶν» ἀνθρώπων, ὄχι δυνατῶν μιᾶς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας, ὅπως ἦταν ἡ Πολιτεία τῶν Ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀλλά ἀνδρεία καί ἐξέγερσι «σκλάβων» καί «ραγιαδῶν», δηλαδή ἀνδρεία ἀνθρώπων, πού δέν εἶχαν καμμιᾶ ἐλπίδα ζωῆς καί ἐλευθερίας, γιατί δέν εἶχαν μαζί τους καμμιᾶ ἀνθρωπίνην δύναμιν καί βοήθειαν.

Μήν ξεχνᾷμε ὅτι στά κεφάλια τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπατοῦσεν, ὄχι μόνον ἡ πανίσχυρος Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία μέ τήν καννιβαλιστική της βαρβαρότητα, ἀλλά καί ἡ παντοδύναμος Ἱερά Συμμαχία τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ καταχθονίου Μέτερνιχ.

«Ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνισμός ἀφ' ὅτου ὑπετάγη στούς Ρωμαίους δέν ἐκινήθη πλέον πρός ἐπανάστασι καί ἀπελευθέρωσι. Καί ἡ στάσι του αὐτή ἦταν συνεπής καί σύμφωνη μέ

τίς κρυστάλλινες λογικές αρχές του: ότι δηλαδή για να έπαναστατήσει πρέπει νάσαι τόσο ισχυρός, όσον ο αντίπαλός σου.

Αντίθετον είναι όμως, τό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατά τήν ὁποία ὁ Θεός ἐκλέγει «τά ἀσθενῆ τοῦ κόσμου... ἵνα καταισχύνῃ τά ἰσχυρά» ὡς λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος (Α΄ Κόρ. 1, 27). Ἡ χριστιανική αὐτή πεποίθις τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καί τῆς ἀδυναμίας ἐν τῇ δυνάμει, ἐκίνησε καί κινεῖ ἑκατομμύρια ἀπλῶν καί ἀδυνάτων ἀνθρώπων ἐναντίον πανίσχυρων τυραννικῶν καθεστώτων μέ ἀποτέλεσμα τελικά παρά πᾶσαν ἀνθρώπινην ἐλπίδα καί λογικήν νά κατορθώσουν νά τά συντρίβουν»[3].

Τό κύτταρον, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοσύνης στήν Τουρκοκρατία ἦταν ἡ Ἑνορία! Ἡ ἐκκλησιαστική κοινότητα, μέ τόν Ἐφημέριο Παπᾶ καί πνευματικό Πατέρα, τήν Ἐπιτροπή τῆς Ἑνορίας καί τή Δημογεροντία. Εἶναι ἕνα κύτταρον δυναμικόν.

Γιατί ὁ Κλῆρος στήν Τουρκοκρατία ποτέ δέν χωρίστηκε ἀπό τό Λαό. Ἐνῶ στή Δύση, μετά τή Φραγκική κυριαρχία στούς Ρωμηούς ὁ Κλῆρος ἔγινε κοινωνική τάξις, ἡ ἄρχουσα τάξις, ὅμως στήν Ἀνατολή Κλῆρος καί Λαός ἀντιμετώπισαν ἐνωμένοι τίς συμφορές, πού ἀνελέητα κτυποῦσαν κάθε φορά τό Γένος τῶν ὀρθοδόξων Ρωμηῶν.

Τό κέντρο τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς εἶναι ἡ Λατρεία, πού πραγματοποιεῖται, ὡς ἐνοριακή σύναξις. Εἶναι ἡ μόνη λαοσύναξις, πού δέν διακόπηκε ποτέ στήν πορεία τοῦ Γένους μας.

Στήν Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, τίς Κυριακές, τίς γιορτές, στούς γάμους, στά Βαπτίσια, στά ἐξωκκλήσια καί στά Μοναστήρια, στίς γιορτές καί στά Πανηγύρια καί στίς ἀγρυπνίες, δίνονταν ἀδιάκοπα ἡ εὐκαιρία στούς Ρωμηούς νά συναντῶνται στό ἕνα Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί νά μετέχουν στή λειτουργία Του.

Ἡ Θεία Λατρεία, ὄχι μόνον ὡς θρησκευτική ἔκφρασις, ἀλλά καί ὡς κοινωνικόν γεγονός, ἀσκοῦσε ἑλξιν πολύ ἐντονώτερη ἀπ' ὅσον σήμερα κανεῖς μπορεῖ νά φαντασθῇ.

Ἔτσι, ἡ ἐνοριακή ζωή ἦταν ἀνεξάντλητη πηγή δυνάμεων. Ἐνίσχυε τόν ψυχικό δυναμισμό τῶν ὑποδούλων καί κρατοῦσε ἀκμαῖο τό φρόνημά τους.

Ἡ Ἐκκλησία, ὄχι μόνον μέ τή δρᾶσιν Της καί τίς θυσίες Της, ἀλλά καί μέ μόνην τήν παρουσίαν Της, ὡς κοινωνικόν σῶμα, ἐξησφάλιζε τήν ἀπρόσκοπτον συνέχειαν τοῦ Γένους διασώζοντας τή ζωήν του ἀμετάβλητον μέσα σέ κλίμα ἐλευθερίας, πού

μετρίαζε τή πικρότητα τῆς δουλείας καί ἄμβλυε τά ἀρνητικά καί μηδενιστικά αἰσθήματα, πού ἐκείνη γεννοῦσε.

Παράλληλα μέ τήν Ἑνορία, τό γειτονικό Μοναστήρι μέ τούς Γέροντες καί τίς Γερόντισσές του, συνεπλήρωνε τήν Ἑνορία καί γινόταν κέντρον πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλά καί κοινωνικῆς.

Τά Μοναστήρια διασώζοντας μέ μεγαλύτερη πιστότητα τό Ρωμαϊκόν τρόπον ζωῆς, λόγω τοῦ κοινοβιακοῦ τοῦς συστήματος καί τῆς κοινοκτημοσύνης, συνέχιζαν μέ μιά πρακτική ἀμεσότητα τήν παράδοσιν τοῦ Γένους. Γι' αὐτό ἦταν πραγματική εὐλογία γιά τά χωριά ἐκεῖνα, πού εἶχαν κοντά τους κάποιο Μοναστήρι. Ἐπειδή, ἐχρησίμευεν, ὡς χῶρος πνευματικοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ἀλλά καί κέντρον παιδείας καί παρηγορίας διά τούς ραγιάδες.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν λεγομένων ὅμως, ἅς θυμηθῶμεν τόν λόγο τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τήν ἀπάντησί του, ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπό τούς Χριστιανούς ἀπό ποῖο μέρος εἶναι, ἀφοῦ ἡ ἀπάντησίς Του αὐτή εἶναι ἐνδεικτική τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ φρονήματος τῶν ὑποδούλων Ρωμηῶν, καί τοῦ ὑπαρξιακοῦ τοῦς συνδέσμου μέ τήν Ἐπισκοπή, τόν Ἐπίσκοπο καί τήν Ἑνορία στήν ὁποία ἀνήκουν.

«Ἡ πατρίδα μου, ἡ ψεύτικη ἡ γῆϊνος, ἡ ματαία εἶναι ὑπό τοῦ Ἀγίου Ἄρτης τήν ἐπαρχίαν, ἀπό τήν ἐνορία τοῦ Ἀπόκουρου»[4].

Ἐνα ἄλλον, πολύ σημαντικόν στοιχεῖον διά τήν ὀργάνωσιν καί τό δυναμισμόν τῆς Ἑνορίας μάς παραδίδει τό Μαρτύριο τοῦ Ἁγ. Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Χιοπολίτου. Ὁ Ὅποῖος μετά τήν ἀκουσίαν του ἐκτοῦρκευσιν κατέφυγε καί ἔζησε πολλά χρόνια στό Αἰβαλί, δηλ. εἰς τās Κυδωνίας τῆς Μ. Ἀσίας.

Στό Μαρτύριό του, λοιπόν, ἡ Ἑνορία πού τόν ἐφιλοξενοῦσε συμπεριφέρθη Εὐαγγελικά, ὀρθόδοξα καί φιλομαρτυρικά, ἐπόνεσεν πραγματικά γιά τό παιδί της. Ἄς ἀκούσουμε ὅμως τόν Μαρτυρογράφο Ἅγιον Μακάριον, Ἐπίσκοπον Κορίνθου τόν Νοταρᾶν, νά γράφῃ γιά τό τί ἔγινε τό βράδυ τοῦ Μαρτυρίου τήν 25 πρός 26η Νοεμβρίου τοῦ 1807.

«Ἐπέρασεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς εἰκοστῆς πέμπτης, καί ἔφθασεν ἡ ἐσπέρα, κατά τήν ὁποίαν ἦταν ἡ ἀπόφασις νά ἀποκεφαλισθῇ ὁ μάρτυς.

Λοιπόν, οἱ φιλομάρτυρες διδάσκαλοι καί οἱ ἱερεῖς, ἔκαμαν ἀπόφασιν νά ψάλλουν ἀγρυπνίαν τήν νύκτα ἐκείνην ὑπέρ ἐνισχύσεως καί ἐνδυναμώσεως τοῦ Νεομάρτυρος. Τούτου ἀκουσθέντος, συνήχθησαν καί ἄλλοι πολλοί χριστιανοί εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία εἰς τήν πρώτην ὥραν τῆς νυκτός, μετά κατανύξεως μεγάλης, καί πάντες μετά θερμῶν δακρύων ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι

ἦσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλοι εἰς τὴν ἀγοράν ἔξωθι τοῦ κριτηρίου, καί ὅσον ἐπέρνα ἡ νύκτα, τόσον τό πλῆθος ἐσυνάζετο εἰς τὴν μακαρίαν θεωρίαν τῆς ἀποτομῆς τοῦ θείου μάρτυρος καί ὅλοι περιέμενον μέ ἀναμμένην καρδίαν, πότε νά ἰδοῦν θριαμβεύουσιν τὴν δύναμιν τοῦ Σταυροῦ, ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς τοῦ μακαρίου Γεωργίου.

Καί οἱ μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ χριστιανοὶ κακῶς ἐδιώχθησαν καί διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψάλλοντες ἔφθασαν εἰς τὴν Λιτὴν. Ἀλλὰ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων συνεβουλευόντο οἱ ἱερεῖς πῶς νά μνημονεύσουν τὸν Γεώργιον, τάχα ὡς ἄνθρωπον ἀπλοῦν ἀκόμη ἢ ὡς Μάρτυρα τέλειον; Νά τὸν συντάξουν μέ τοὺς μάρτυρας; Ἐφάνη ὅμως, εὐλογον νά μὴ ζητήσουν τὴν πρεσβείαν καί ἱκεσίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν μαρτύρων, ἀλλὰ νά δεηθοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα τελειώσῃ τό μαρτύριον.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ Λιτὴ, τό «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν Λαόν Σου», ἰδοὺ φθάνει δρομαίως ὁ ἀπεσταλμένος καί διωρισμένος νά βλέπῃ ἀπὸ κρυπτόν μέρος τί γίνεται κατὰ τοῦ μάρτυρος καί φωνάζει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν «τετέλεσται» · εἰς μερικοὺς δέ, ἐψιθύριζε καί μέ ποῖον τρόπον ἐτελειώθη καί τότε πλέον τίς δύναται νά παραστήσῃ μέ λόγον τὴν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν τοῦ χριστωνύμου λαοῦ; καί οὕτω καλῶς καί θεοφιλῶς ἐτελειώθη ἡ ἀγρυπνία ἐκείνη ἐν τῇ νυκτί τῆς εἰκοστῆς ἔκτης τοῦ Νοεμβρίου, ὁμοῦ μέ τὸν καλὸν καί θεοφιλὲς μαρτυρικὸν τέλος τοῦ καλοῦ καί λαμπροῦ ἀριστέως Γεωργίου».

Ἡ ἐπὶ Τουρκοκρατίας Κοινότητα-Ἑνορία τῶν Μεγαρέων

Ὅμως, ἐναργέστερον καί ἀπτότερον παράδειγμα πρὸς κατοχύρωσιν τῶν λεγομένων εἶναι καί ἡ πνευματικὴ καί ἡ ἱστορικὴ παράδοσι τοῦ τόπου μας, τῶν Μεγάρων.

Ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Μεγάρων δέν ἔπαψε νά ὑπάρχῃ ποτέ στή διαδρομὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δι' αὐτό καί εἰσῆλθεν στήν ἱστορικὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ὡς ὁργανωμένη Κοινότητα σέ Ἑνορίες.

Καί μάλιστα Κοινότητα παραδοσιακὴ, πιστὴ στήν ὀρθόδοξον πίστιν καί Παράδοσιν καί Ἑνορία ἰσχυρὴ: «οἱ Μεγαρῖτες εἶναι Ἕλληνες καί παραμένουν πιστοὶ στίς παραδόσεις τους», γράφει ὁ CORONELLI MARCUS Μαθηματικὸς Κοσμογράφος τῆς Ἑνετικῆς Πολιτείας, ὁ ὁποῖος ἐπέρασεν ἀπὸ τὰ Μέγαρα τό 1686[5].

Διότι τὰ Μέγαρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν μιά Κοινότητα περίπου 800-1000 κατοίκων. Τὰ σπίτια ἦταν κτισμένα στό Δυτικὸ λόφο τῶν Μεγάρων στήν κορυφὴ Ἀλκαθόη[6] τό σημερινὸ λόφο τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, τὴν λεγομένη Μάνη (πρβλ. Βυζ. Μαῖνη), μέ τὰ πολλὰ δίκλιτα ναῖδια, τὰ ὁποῖα ἦταν οἱ τόποι λατρείας τῆς

Ἐκκλησιαστικῆς Κοινότητος τῶν Μεγάρων, διαρθωμένης σε μικρές Κοινότητες-Ἑνορίες-γειτονιές. Σημειωτέον ὅτι, ὅλα τὰ δίκλιτα ναῖδια τῆς Ἀλκαθόης εἶναι ἀγιογραφημένα τήν ἐποχή τῆς δουλείας.

Στόν ἀπέναντι λόφο, στήν Καρία, τήν κορυφή τοῦ Πρ. Ἡλία ὑπῆρχεν καί ἐκεῖ Ἐκκλησία. Στό ἐπίνειο τῶν Μεγάρων, τή Νισαία -τή σημερινή Πάχη- καί στήν πεδιάδα πρό αὐτῆς ὑπῆρχαν οἱ 12 Ἐκκλησίες καί ἐκεῖ στήν ἀκτὴ τοῦ Ἁγ. Νικολάου στόν διπλανόν λοφίσκον, στό «Παλιόκαστρο» ὑπῆρχε Μοναστήρι. Ἦταν τό γειτονικό Μοναστήρι πρὸς τήν Πόλι, πού ἀσφαλῶς ἔτρεφε τήν πνευματικότητά της.

«Μπροστά ἀπ' τό λιμάνι, βρίσκεται τό μικρό νησί Μινώα, ἀπέναντι ἀπ' τήν Ἀκρόπολη, πού τό κατέλαβε ὁ Ἱπποκράτης. Σ' αὐτήν ὑπάρχουν τώρα τὰ ἐρείπια ἐνός Μοναστηριοῦ μέ Ἑλληνες Καλογήρους», γράφει ὁ EARL OF SANWICH Ἀγγλος Εὐγενής, πού ἐπέρασεν ἀπ' τὰ Μέγαρα τό 1739[7].

Εἰς τόν πρὸς βορᾶ κάμπον δέ, ἐκεῖ πού εἶναι τὰ Ἐκκλησάκια τοῦ Ἐλαιῶνος τῶν Μεγάρων: ὁ Χριστός, ἡ Ἁγ. Βαρβάρα, ὁ Ἁγ. Νικόλαος, ὁ Ἁγ. Ἀθανάσιος, ὁ Ἁγ. Γεώργιος ἦταν τό λεγόμενον «Παλαιοχώρι», μιά ἄλλη Κοινότητα μέ Ἑνορίες, ἡ ὁποία διελύθη ἐνωρίς κατὰ τήν Τουρκοκρατίαν, στόν τόπο, πού ὁ Πausanias ὀνομάζει: Ροῦν, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν παππούδων μας «ποταμοχιούματα»!!!

Δι' ὅλα αὐτὰ ἔχομε μαρτυρίες ξένων ἐπισκεπτῶν καί περιηγητῶν, καθὼς ἐπίσης, τὰ βλέπουμε σέ χάρτες, γραβοῦρες καί ζωγραφιές ἐκείνων τῶν ἐποχῶν[8].

Οἱ Ἐκκλησιαστικὲς μαρτυρίες εἶναι πάμπολες, πού δείχνουν τήν ζωντάνια τῆς Μεγαρίτικης Ἑνορίας κατὰ τήν Τουρκοκρατία.

Ἡ ἀνακατασκευή τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ «Χορευταρᾶ» πρῶτα - πρῶτα, καί ὁ θρυλός, πού τήν συνοδεύει, καθὼς καί ὁ τρόπος πού ἔλαβαν τήν ἄδεια ἐπανοικοδομῆς τοῦ ναΐσκου, ἡ κοινοτική καί ἀλληλεγγυος ἀνακατασκευή τοῦ ναΐσκου, ἡ τελεσθεῖσα θεία Λειτουργία καί ὁ χορός τῆς Τράτας γύρω ἀπ' αὐτόν τήν Τρίτη τοῦ Πάσχα... ὅλα φανερώνουν τό ζωντανόν κύτταρον τῆς Ἑνορίας καί τήν ζωντάνια τῆς πίστεως.

Ἡ εὕρεσι τῶν λειψάνων τό 1754 τῶν ἁγίων Τεσσάρων Μαρτύρων, «τῶν Ἑκκλησιῶν» καί τό 1789 τῶν ἁγίων ἑξ Μαρτύρων, τῶν «Μπεκιόκηδων». Οἱ προσευχές, οἱ νηστεῖες καί οἱ ἀγρυπνίες τῶν Μεγαριτῶν διὰ νά ἀποκαλυφθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν Ἀγίων δηλώνουν τό ὑγιές καί ἀκμαῖον τῆς πίστεως φρόνημα.

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος SPON JACOB περνᾷ ἀπὸ τὰ Μέγαρα τό 1676 καί γράφει: «ὅλοι οἱ κάτοικοι (τῶν Μεγάρων) εἶναι Ἑλληνες καί μάλιστα πολὺ πιστοὶ τῆς παραδόσεώς τους. Ἦταν Μ. Σαρακοστή ὅταν συνάντησαν ἓνα πλευριτικό μέ πολὺ

λίγη ζωή μπροστά του, πού δέν δεχόταν νά φάει... ἀπαγορευμένα κατά τήν περίοδο τῆς νηστείας. Τό σπουδαῖο μ' αὐτούς τούς ἀνθρώπους εἶναι ὅτι χωρίς νά τούς ἐπιβάλλει κανείς τή νηστεία, νέοι, γέροι, πεινασμένοι, ἄρρωστοι δέν δέχονται νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτήν...»[9].

Χαρακτηριστική εἶναι ἐπίσης ἡ περιγραφή μιᾶς λιτανείας διά τήν συμβαίνουσαν ἀνομβρίαν ὑπό τοῦ Σκωτσέζου GALT JOHN, ὁ ὁποῖος ἐπέρασεν ἀπ' τά Μέγαρα τό 1809.

«- Τό χάραμα ὅλη ἡ πόλι ἦταν στό πόδι, ἄνδρες γυναῖκες παιδιά... Χωρισμένοι σέ τρεῖς ὁμάδες προχωροῦσαν πιασμένοι χέρι - χέρι πρὸς τήν ἀκτὴ, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τούς Ἱερεῖς καί λέγοντας μιά προσευχή, κατάλληλη γιά τήν περίπτωσι... Φθάνοντας στή θάλασσα, οἱ εἰκόνες βυθίστηκαν στό νερό. Ἐπειτα ἡ πομπή γύρισε πίσω στό χωριό...» [10].

Ἐπίσης, ὁ πατριώτης μας Ἅγιος Λαυρέντιος εἶναι ἅγιος τῶν Μεγάρων τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Εὐρῆκεν τήν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κατά τήν προσταγήν Της εἰς τήν Σαλαμίνα καί ἔκτισεν τό μέγαλον αὐτό Μοναστήρι τῆς Φανερωμένης καί ἀνεδείχθη Ἀρχων τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Ἡμπόρεσε καί ἠγόρασε μεγάλες περιοχές τῆς Μεγαρίδος γῆς ἀπὸ τούς Τούρκους καί ἐδέχθη προσφορές κτημάτων ἀπὸ τούς συμπατριῶτες του, οἱ ὅποιοι τά ἐδώρισαν διά νά τά γλυτώσουν ἀπ' τούς Τούρκους, ἅς θυμηθῶμεν τά τοπωνύμια: Μετόχι Μεγάρων, Λάκα Καλογήρου, τοῦ Καλόγερου τά Μελίσσια, τοῦ Παπᾶ τό περιβόλι, ἡ Λιατρίβα κ.ἄ. ὅλα αὐτά ἦταν ἐκτάσεις τῆς Φανερωμένης καί τοῦ Κτίτορά της ἁγίου Λαυρεντίου.

Δεῖγμα τῆς ὀργανωμένης Κοινότητος τῶν Μεγάρων εἶναι καί συμπέρασμα τῶν ἀρχαιολόγων γιά τό ἐπικλινές κτῖσμα στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ Ναοῦ τοῦ Χριστοῦ στόν Κάμπο, πού ὑπῆρχε μέχρι πρότινος, πρὶν τήν ἀναστήλωσίν Του ἀπὸ τήν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν, καθὼς καί ἡ ἔλλειψις σταυροῦ. Τό συμπέρασμα τῶν ἀρχαιολόγων εἶναι ὅτι μεταποίησαν τοιουτοτρόπως τό Ναόν, ὥστε νά ὁμοιάζη ἐξωτερικά μέ τζαμί, διά νά μὴν πειράξουν οἱ Βάρβαροι κατακτητὲς αὐτό τό ὑπέροχον κτῖσμα τοῦ 11 αἰ.

Καί τέλος, ἔχουμε τή μαρτυρία τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρχαιολόγου CHANDLER RICHARD, ὁ ὁποῖος ἐπέρασε ἀπ' τά Μέγαρα τό καλοκαίρι τοῦ 1766, ὅπου χωρίς νά ἐπιδιώκη μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι τό κέντρο τοῦ Ραγιᾶ-Μεγαρίτη ἦταν ἡ Ἑνορία του. Ὁ Ναός, πού ἦταν στό κέντρο τῆς Πόλεως...

Καί ὁ Παπᾶς ἦταν ὁ ἄρχοντας τοῦ Λαοῦ, δέν ἦταν μόνον ὁ λειτουργός, ὁ ἱεουργός τῆς σωτηρίας τοῦ Λαοῦ, ἦταν συγχρόνως ὁ Ἱεροκήρυκας, ὁ Προεστός, ὁ δάσκαλος,

ὁ δικαστής, ὁ προνοητής, ὁ φιλοπτῶχος, ὁ παρηγορητής, ὁ οἰκονομικός ἔφορος, ὁ ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν κατοχῆς μ' ἓνα λόγον ὁ Πνευματικός Πατέρας τοῦ Λαοῦ.

Ἴδου τί γράφει ἐπὶ λέξει ὁ ἄγγλος ἀρχαιολόγος: «Τό κατάλυμά μας στά Μέγαρα ἦταν ἓνα ἀνοικτό ὑπόστεγο, προσαρτημένο στό σπίτι τοῦ Ἑλλήνα Παπᾶ, ἐνός νέου ἀπλοῖκοῦ ἀνθρώπου, μέ μιά πυκνή μαύρη γενειάδα. Ἦταν ὁ οἰκονομικός ὑπεύθυνος ἢ καί δικαστικός ὑπάλληλος, ἐπειδὴ ἐδῶ δέν ὑπάρχει Τουρκικὴ ἔδρα»[11].

Ὅλα αὐτά δείχνουν τὴ σφρυγιλλότητα καί τὴν ἀναγεννητικὴ δύναμι τῶν Ἑνοριῶν-Κοινοτήτων τῆς ὑπόδουλης Ρωμιοσύνης, καί κατ'ἐπέκτασιν καί τῶν ὑποδούλων Μεγαρέων.

Ἀκριβῶς ὅμως, αὐτός ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης γύρω ἀπ' τὴν Κοινότητα – Ἑνορία ὠδήγησεν διὰ τῆς πίστεως τὸν Λαόν στὴν παλιγεννεσία καί τὴν ἀνάστασι τοῦ γένους.

Ἀνάστασι καί Παλιγεννεσία

Ἡ Ἐκκλησία – Ἑνορία, ὅπως εἶδαμε ἦταν ὁ χῶρος ὅπου ὁ ἔμφυτος δυναμισμός τῶν ὑποδούλων Ρωμηῶν συντηροῦνταν καί ἐνισχύοταν.

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ὡς τό κύριο καί μοναδικόν μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας, ὠδηγοῦσεν τούς ὑποδούλους σέ ἐπανάστασιν κατὰ τῶν τυρράνων!

Ἔτσι στούς κόλπους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τρεφόταν ἡ μεγάλη ἰδέα, ὡς προοπτικὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους ἐκ τῆς δουλείας, ὡς Παλιγεννεσίας!

Ἡ ἰδέα τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ «ρωμαίικου», πού ἐγεννήθη μετὰ τὴν ἄλωσι τῆς Πόλεως ἀπὸ τούς Φράγκους τό 1204, ἔγινε κυρίαρχος ἰδεολογία κατὰ τὰ χρόνια τῆς δουλείας.

Ὅλος ὁ ἀγῶνας στὴν καθημερινή ζωή, ἀλλὰ καί στίς μάχες τῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν κατὰ βάσιν θεολογικός. Θά νικήσωμεν, ἐπειδὴ μόνον καί μόνον ἔχομεν δίκαιον. Ἐβγήκαν ἀπ' τό δρόμον τοῦ Θεοῦ οἱ Τοῦρκοι. Ἄλλωστε κόσμος καί Ἱστορία εἶναι δύο περιοχές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Οἱ Ρωμηοὶ ζοῦν τό γεγονός ὅτι εἶναι ὁ νέος Ἰσραήλ, ὁ Λαός στὸν ὁποῖο σκηνώνει ὁ Θεός «καί ἡγεῖται αὐτῶν» (ἐξοδ. 13, 21).

Γιαυτό τὰ ἔδωσαν ὅλα στὸν ἀγῶνα γιὰ τοῦ «Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν καί τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν» καί γιαυτό ἡ Ἐκκλησία, ὡς Κοινότητα, ἐπῆρε ἐπάνω Της

όλον τό βάρος τοῦ ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως!!!

Τί , λοιπόν, νά πρωτοενθυμηθῶμεν;

Τήν ἐπανίδρυσιν τῆς παλαιφάτου Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Φανερωμένης Σαλαμῖνος ἀπό τόν ὄσιον Λαυρέντιον τόν Μεγαρέα; Πού τά ἔδωσεν ὅλα στόν ἀγῶνα;

Ἦ τούς Καλογήρους τῆς Μονῆς τοῦ Μακρυνοῦ καί τῆς Μονῆς τοῦ Κυπαρίσσου, πού ἐπολέμησαν τόν Δράμαλη στόν Ἀέρα τῶν Γερανείων, στίς 26 Ἰουλίου 1822 καί τοῦ ἐπῆραν τά ἔξι κανόνια του; Καί ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Μονή τοῦ Μακρυνοῦ, κατά τόν Καλογερόπουλον, ἦταν «ἀξιολογώτατον Μονύδριον, χρησιμεῦσαν καί ἄλλοτε ὡς κρυφόν Σχολεῖον»[12].

Προσέτι, ἡμποροῦμεν νά μάθωμεν ἀπό ἓνα σημείωμα εἰς ἓνα παλαιόν μηναῖο τοῦ Αὐγούστου τῆς Μονῆς τοῦ ἀγίου Ἱεροθέου τήν ἱστορικήν ἀλήθειαν:

«1822, Ἰουλίου, θύμησις γράφω, ἐγώ ὁ Ἱεροδιάκονος Παῖσιος ὅταν ἐπεράσανε οἱ πασσιάδες καί πήγανε εἰς Μορέα καί ἦτανε χιλιάδες εἴκοσι... ἐπήγαμε καί ἐμεῖς οἱ Καλόγεροι τοῦ Κυπαρισσιοῦ (δηλαδή τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Κυπαρισσιωτίσης- Ἀγ. Ἱεροθέου) καί ἐκάμαμε τόν πόλεμο στό Παλιόπαγνο...» κ.λπ.[13].

Ἦ νά ἐνθυμηθῶμεν ὅτι, ὅταν κατά τό 1828 καταδιωγμένοι οἱ Μεγαρίτες ἀπό τήν ἐπιδρομήν τῶν Τούρκων ὀχυρώθηκαν στόν λεγόμενον «Τοῖχο» καί ἐμάχοντο κατά τῶν Τούρκων μόνον σαράντα δύο μαχητές. Τήν ὥρα τοῦ πολέμου γίνονται 52. Καί πράγματι ἐνικοῦσαν τούς χιλιάδες Ὄθωμανούς.

Στό τέλος δέ, κάθε μάχης ἐμετρῶντο καί ἦτο πάλιν 42!!! Ἀπορία συνεῖχεν ὅλους, ἡ ὁποία ἐλύθη, ὅταν μετά τήν τελευταίαν μάχην οἱ ἐχθροί ὑπεχώρησαν νικημένοι καί οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐφάνέρωσαν τή δύναμίν Των μετατραπέντες ἀπό πεζοί εἰς ἐφίππους στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι κατεδίωκον τούς ἀτάκτως φεύγοντας νικημένους ἐχθρούς.

Ἀλλά καί ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης μαρτυρεῖ ὅτι «Μεγάλη εἰλικρίνειαν καί πατριωτισμόν εἶδαμεν ἀπό τούς Περαιωρῖτες καί ἀπό τούς Μεγαρίτες. Αὐτοί ἰδίως ἔδειξαν πατριωτικά αἰσθήματα καί φιλόανθρωπα κι' ἔλεγαν: «Νά πουληθοῦμεν ὅλοι... διά τήν πατρίδα»[14].

Ἡ Ἐπανάστασι τοῦ '21 ἔχοντας

ἰσχυρόν πνευματικόν υπόβαθρον:

τήν πίστιν στόν Χριστόν,

ἀλλά καί φρόνημα βαθύτατον: τήν ἐλευθερίαν

καί ἐστολισμένη μέ τά προαναφερθέντα ὠραῖα γεγονότα-μαρτυρίες

εἶχε τό δυναμικόν ἱστορικόν πλαίσιον μέσα εἰς τό ὁποῖον ἐκυοφορήθη, ἐγεννήθη, ἀνετράφει καί ἀνεδείχθει καί ἐνίκησεν:

τήν ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ!

Κατόπιν τούτων, ἡμποροῦμεν νά κατανοήσωμεν ποία ἦταν ἡ πίστις τῶν ὑποδούλων, τί ἐπεχείρησαν, τί κατάφεραν, ἀλλά καί πῶς ἡ Φραγκευμένη Δύσις, τῆς ἀναγεννημένης ἐποχῆς ἀνέτρεπε τόν ροῦν τῶν γεγονότων καί τῶν προσπαθειῶν, ὥστε νά μήν ἰδρυθῇ καί πάλιν τό Ρωμαϊκόν, ἡ Μεγάλη ἰδέα νά καταπνιγῇ, ἢ μᾶλλον νά διαστραφῇ καί νά γίνῃ ἐθνική ἰδέα, ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καί παραδόσεως, στά πλαίσια ἐνός ἀρρωστημένου ἐθνικισμοῦ.

Ὅμως, διά τό ποῖος ἦτο ὁ σκοπός καί τά κίνητρα τῆς Ἐπαναστάσεως μᾶς τό λέει καλύτερα ἀπό τόν καθένα ὁ Ἀρχιστράτηγός της, ὁ θρυλικός Γέρος τοῦ Μωριά: «Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδική μας δέν ὁμοιάζει μέ καμμιάν ἀπό ὅσες γίνονται τήν σήμερον εἰς τήν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπανάστασις ἐναντίον τῶν διοικήσεων των, ἦταν ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μέ ἄλλον ἔθνος, ἦτον μέ ἕνα λαόν, ὁπού ποτέ δέν ἠθέλησε νά ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιοῦτος...».

«Μίαν φοράν,» λέγει ὁ Μακρυγιάννης, «ὅταν ἐπήραμεν τό Ναύπλιον, ἦλθεν ὁ Ἄμιλτον νά μέ ἰδῇ, μοῦ εἶπε ὅτι: «Πρέπει οἱ Ἕλληνες νά ζητήσουν συμβιβασμόν καί ἡ Ἀγγλία νά μεσιτεύσῃ». Ἐγώ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι: «Αὐτό δέν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Ἐμεῖς, Καπετάν Ἄμιλτον, ποτέ συμβιβασμόν δέν ἐκάμαμεν μέ τούς Τούρκους. Ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μέ τό σπαθί καί ἄλλοι, καθὼς ἡμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπό γενεά εἰς γενεά. Ὁ βασιλεύς μας ἐσκοτώθη, καμία συνθήκη δέν ἔκαμε, ἡ φρουρά του εἶχε παντοτινόν πόλεμον μέ τούς Τούρκους καί δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα».

Μέ εἶπε: «Ποία εἶναι ἡ βασιλική φρουρά του, ποῖα εἶναι τά φρούρια;» – «Ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τά φρούρια εἶναι ἡ Μάνη καί τό Σούλι καί τά βουνά». Ἔτζι δέν μέ ὁμίλησε πλέον»[15] .

Συνεπώς, Θεολογική στήν ουσία της είναι ή τοποθέτησις τῶν προγόνων μας ὅτι, ή ἀνθρώπινη λογική καί ή ἀνθρώπινη δύναμις εἶναι περιορισμένη, καί ὅτι ή δύναμις τῶν ραγιαδῶν εἶναι ὀλίγη, ἀλλ' ή πίστις των ὅμως, εἶναι μεγάλη καί ὁ Θεός μεγαλύτερος, ἔκανε τούς ὑπόδουλους νά ἀγωνισθοῦν, νά προχωρήσουν, νά μάχωνται, νά ἀντιμετωπίζουν τό κάθε τί ἀτρόμητοι.

Πολλές καί χαρακτηριστικές εἶναι οἱ περιπτώσεις ὅπου ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης βεβαιώνει αὐτήν τήν ἄμεση πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ὅταν πολεμοῦσαν τόν Κιουταχῆν στόν Πειραιᾶ «εἶδε ὁ ἀρχηγός Γκόρδον τόν κίντυνον καί πῆρε τούς συντρόφους του καί τήν ἀρχηγίαν του καί μπῆκε εἰς τό καράβι... Τοῦ λέγω: Κόπιασε ή γενναιότης σου καί σ' αὐτήν τήν μπατάγια τή σημερινή θά γένη ὁ Θεός ἀρχηγός... Τί θά κάμης μοῦ λέγει σέ τόσον πλῆθος Τούρκων; – Εἶναι ὁ Θεός τοῦ λέγω καί κάνει Αὐτός!» [16].

Ὅμως, αὐτή ή πίστις μέ τήν παραδοξότητα τῆς ἀδυναμίας της πηγάζει ἀπό τό Ἐκκλησιαστικόν γεγονός, αὐτό ἀνδρεῖωσε τούς Ραγιαδες καί αὐτή ή πίστις ἐνίκησε.

«...Δέν πρόκειται, λοιπόν, γιά ἕνα αὐστηρά πολεμικό γεγονός, ἀλλά γιά ἕνα γεγονός, πού ἔχει πνευματική, δηλ. ἐκκλησιαστική διάσταση...»[17].

Ὅποτε καταλαβαίνει κανείς, γιατί ή λογική τοῦ κόσμου τούτου ἀδυνατεῖ νά δεχθῇ τήν παλιγγενεσίαν τοῦ '21, ὡς ἐκκλησιαστικόν γεγονός...

Διότι ἐάν τό δεχθῇ, τότε θά παραδεχθῇ τόν Θεόν καί τήν πίστιν. Ὅμως, ὁ Θεός εἶναι παράδοξον μέγεθος διά τήν λογικήν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου, τό ἴδιον παράδοξον εἶναι διά τόν κόσμον ή πίστις, περισσότερο δέ, παράδοξον γεγονός μέσα στόν κόσμο εἶναι ή παρουσία καί ή ὕπαρξις πιστῶν ἀνθρώπων.

Συνεπώς, ἐπειδή ὁ Λαός εἶναι ή Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ή Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ προετοίμασε 400 χρόνια τό Λαόν Της καί διά τοῦτο ὁ Λαός μας ἐπαναστάτησεν.

«Ἡ Ὁρθόδοξη Ἑλληνική Ἐκκλησία εἶναι ή μόνη χριστιανή Ἐκκλησία σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο πού ἔκανε ἐπανάστασι. Δέν ὑπεστήριξε ἀπλῶς ήθικά τόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους, ἀλλά τόν ξεκίνησε ἀπ' τά Μοναστήρια Της καί τόν τροφοδότησε μ' ὅλες της τίς δυνάμεις καί καθόλη τή διάρκειά του μέχρι πού καρποφόρησε» [18].

Ἄλλωστε, Ἐκκλησία σημαίνει τόν Λαόν τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀκράδαντον πίστιν καί τήν ἱστορικήν πορείαν του μέ τό φρόνημα ὅτι «οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσα πόλιν, ἀλλά

τήν μέλλουσιν ἐπιζητοῦμεν»!(Ἐβρ.13-14)

Αὐτό τό οὐράνιον φρόνημα ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Λαοῦ Της δέν τό ἄφησεν, τό ἐκαλλιέργησεν, διό καί ἡ προοπτική τῆς αἰωνιότητος καί ἡ πίστις στήν αἰώνιον ζωήν, ἔδινε κουράγιον καί δύναμιν στούς καταπιεζομένους, ὥστε νά ἀντέξουν 400 χρόνια.

Ἡ Ἐκκλησία πρώτη ἀπεφάσισεν καί ἀνέλαβεν τόν ἀγῶνα τῆς διασώσεως τοῦ Γένους, ἔλεγεν ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος, ὁ Ψαρριανός (+), καί οὐσιαστικά ἐκενώθη-ἄδειασεν -«ἐκένωσεν ἑαυτήν»- ὅπως ὁ Σωτῆρας Χριστός «ἐκένωσεν ἑαυτόν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ, σταυροῦ!». Ἀνέβηκεν καί ἡ ἐθναρχοῦσα, Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διά τὰ παιδιά Της, ἀνεκατεύθη δηλ. μέ τήν Ἱστορία (καί μέ τά πίτουρα τῆς ἱστορίας) θυσιάζοντας πρὸς στιγμήν τήν προτεραιότητα Της, πού εἶναι ἡ οὐράνιος προοπτική , διά νά οἰκονομήσῃ τήν σωτηρίαν τοῦ Λαοῦ καί νά σώσῃ τήν πίστιν.

Κατά ταῦτα:

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ξεσηκωμοῦ καί ἡ τελική νίκη εἶναι καθαρά ἐκκλησιαστικόν γεγονός!

Διότι: 1ον) ἡ Ἐπανάστασις ἔγινε στίς Ἐκκλησίες μέ Λειτουργίες καί Δοξολογίες

2ον) ἤρχισεν στό Μοναστήρι τῆς ἁγίας Λαύρας μέσα στήν Ἐκκλησία

3ον) ἔχει Λάβαρον-ΣΥΜΒΟΛΟΝ τήν κεντητὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου

καί 4ον) ἔχει τρόπαιον καί πρώτην θυσίαν ἐκείνην τοῦ Πατριάρχου καί Ἐθνάρχου τῶν Ρωμηῶν! τοῦ Πατριάρχου τοῦ χρέους καί τῆς θυσίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

Διά τοῦτο καί ἐμεῖς σήμερα τιμῶμεν καί δοξάζωμεν,

καί τιμῶντες ἐνθυμούμεθα καί μνημονεύομεν καί μνημονεύοντες τήν θυσίαν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ Της

ἀγιαζόμεθα, διότι «ἡ μνήμη εἶναι το μόνον ἀντιδοτον κατά τοῦ θανάτου... Δέν εἶναι τυχαῖον ὅτι σέ κάθε πληγμᾶ, πού ἐπιφέρει στή ζωὴ μας ὁ θάνατος ἡ Ἐκκλησία μας ἀντιδρᾷ μέ τήν εὐχήν αἰωνία ἡ μνήμη»[19]

καί βεβαίως δέν λησμονοῦμεν φρονηματιζόμενοι:

τοῦ Πατριάρχου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε΄, τό μαρτυρικόν, τό οὐσιαστικόν, τό σοφόν, τό
μεγαλόθυμον καί ποιμαντικόν, ἀλλά καί τήν ὅλην τοῦ ἱεροῦ Κλήρου θυσίαν×
τοῦ Κολοκοτρώνη τό γενναῖον, τό γενναϊόδωρον, τήν πίστιν, τήν ἀμνησικακίαν καί
τήν δικαιοσύνην×
τοῦ Μακρυγιάννη τό πιστόν, τό ἥρωικόν, τό ἀτρόμητον καί ἀσκητικόν×
τοῦ Καραϊσκάκη τό εὐλαβές, τό λεβέντικον, τό ἀψήφιστον×
τοῦ Νικηταῤ τήν τιμιότητα καί ἀνδρειωσύνην×
τοῦ Κανάρη τήν πίστιν, τήν παναγιοευλάβεια, τήν εὐγνωμοσύνην×
τοῦ Ἀθανασίου Διάκου τήν ἀγνότητα, τήν ἐντιμότητα καί τήν πιστότητα×
τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ τό ἱερατικόν ἦθος, τό εὐθές, τό ἀτρόμητον, τό
μεγαλοπρεπές, τό ἡγεμονικόν×
τοῦ Παπαφλέσσα τό δυνατόν, τό εὐθές, τό συναρπαστικόν×
τῆς Μπουμπουλίνας τήν γενναϊότητα, τήν πίστιν, τήν φιλοπατρίαν, τήν
αὐτοθυσίαν×
τῆς Τζαβέλαινας καί τῶν Σουλιωτισσῶν τό πιστόν, τό πατριωτικόν, τό γενναῖον,
τό ἄφοβον καί ἀσυμβίβαστον×
τοῦ Καποδίστρια τήν σοφίαν, τό διοικητικόν, τό σεμνόν, τό δίκαιον καί τό
ἀγιοπρεπές×
τοῦ Ὑψηλάντη τό ὑψηλόν πατριωτικόν φρόνημα, τό φιλοπάτριον καί τό γενναῖον
τῆς καρδίας×
ὅλων τῶν ἡρώων μας τό ἀγνόν, τήν πίστιν καί τή φιλοπατρίαν!

Ἐπιλεγόμενα

Ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει καί συνεχίζει μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομεριῶν
τοῦ ἔργου Της μέσα στόν κόσμον, καί παρά τά «ἀνθρώπινα», ἀποτελεῖ μίαν
ἀδιάλειπτον καί συνεχῆ λατρευτικήν ἐπίκλησιν, μίαν προσευχήν καί παράκλησιν
πρός τό Ἅγιον Πνεῦμα νά μεταβληθῇ βαθμιαίως ὁ κόσμος σέ Σῶμα Χριστοῦ, εἰς
Ἐκκλησίαν Θεοῦ ζῶντος, δηλ. νά ἔχη ὁ κόσμος δυνατότητα νά προγεύεται μέσα
ἀπό τήν τελουμένην ἐκασταχοῦ θείαν Εὐχαριστίαν, διά τοῦ Σώματος καί τοῦ
Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τήν ἐρχομένην Βασιλείαν του Θεοῦ, διότι αὐτό εἶναι ΕΛΠΙΔΑ!

Αὐτή ἡ πίστις, αὐτή ἡ ἐλπίδα καί αὐτό τό φρόνημα, ἦταν τό φρόνημα τῶν
ὑποδούλων. Αὐτή ἡ πίστις καλλιέργησε καί καλλιεργεῖ τό ἦθος

τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου.

Διά τοῦτο, οἱ πρόγονοι μας ἐπανεστάτησαν καί ἐνίκησαν,

διότι είχαν:

ἀγάπην καί πίστιν στόν Θεόν καί στήν Πατρίδα ἀφοσίωσιν

ἀλλά καί ἔρωτα στήν Ἐλευθερία!

Ἐστω ὅθεν, Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἡρώων

καί πάντων τῶν ἀγωνιστῶν προπατόρων μας!

[1] Εἰσήγησις τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Κουλουριώτη, Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Μαζίου Μεγάρων, τήν 24ην Ὀκτωβρίου 2021, εἰς ἡμερίδα μέ θέμα τήν τοπικήν ἱστορίαν πρίν, κατά καί μετά τήν Ἑλληνικήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, πραγματοποιηθεῖσαν ὑπό τοῦ Δήμου Μεγαρέων, κατά τάς ἐπετειακάς ἐορταστικές ἐκδηλώσεις διά τά 200 χρόνια παλλιγενεσίας 1821-2021.

[2]. π. Γ. Μεταλληνοῦ. Τουρκοκρατία σ. 105.

[3] . Μέγα Φαράντου, ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ & ΗΘΙΚΑ σ. 507.

[4] . Ἰω. Μενούνου, Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, Διδαχές ἐκδ. ΤΗΝΟΣ σελ. 116.

[5] . ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987, σελ. 32.

[6] . ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ τῶν Μεγάρων Ἰακωβου. Πιλίλη τ. Α΄, σελ. 63.

[7] . ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987, σελ. 46.

[8] . Βλ. τό βιβλίον: ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987.

[9] . αὐτόθι, σελ.11.

[10] . αὐτόθι, σελ. 66.

[11]. αὐτόθι, σελ. 53.

[12] . πρβλ. Ι. Μ. Μακρυνοῦ, σελ. 31, Ἀθῆναι 1992.

[13] . πρβλ. Βίος καί ἀκολουθία τοῦ Ἁγ. Ἱεροθέου Ἐπ. Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1980 σελ. 16.

[14] .ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ, ξνθ. άν. σελ.97.

[15]. Άπομνημονεύματα Μακρυγιάννη έκδ. «Μέλισσα».

[16] . όμοίως είς: Άπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, σ. 256.

[17] . βλ. στό βιβλίο «ΜΝΗΜΕΣ,ΡΙΖΕΣ...ΔΟΞΑ & ΤΙΜΗ», Μακ. άρχιεπισκόπου Άθηνών κ. Ίερωνύμου συμμετοχήν, Μέγαρα 2012, σελ. 49.

[18] Μ. Φαράντου ξνθ. άν. σ. 505.

[19] . Μητροπολίτης Περγάμου Ίωάννης, βλ. στό βιβλίο: «ΜΝΗΜΕΣ, ΡΙΖΕΣ...ΔΟΞΑ & ΤΙΜΗ», Μέγαρα 2012, σελ. 58.

Πρώτη δημοσίευση: ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΗΧΗΜΑΤΑ, 27/10/20218